8.6.2022

Eduskunta
Talousvaliokunta

tav@eduskunta.fi

Asia: Talousvaliokunnan lausuntopyyntö HE 92/2022 vp

Valtiokonttorin lausunto koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi kuljetusyritysten määräaikaisesta polttoainetuesta (HE 92/2022 vp)

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt Valtiokonttorin lausuntoa kuljetusyritysten määräaikaista polttoainetukea koskevasta hallituksen esityksestä. Tämän vuoksi Valtiokonttori lausuu seuraavaa:

Hallituksen esityksen mukaan kuljetusyritysten määräaikainen polttoainetuki kohdennettaisiin Ukrainan kriisin johdosta aiheutuneesta polttonesteiden korkeasta hinnannoususta kärsineille yrityksille. Tuki kohdistuisi esityksessä tarkemmin määritellyllä tavalla maanteillä tapahtuvaan tavara- ja henkilöliikenteeseen ja se koskisi kaikkia polttoainemuotoja ja sähköenergiaa pois lukien polttoöljy. Tuki myönnettäisiin yrityksille hakemuksesta kertasuorituksena kolmelta kuukaudelta, helmi-huhtikuulta 2022. Tuen toimeenpanosta vastaisi valtionapuviranomaisena Valtiokonttori.

Yleistä:

Kuljetusalan yritysten polttoainetuki perustuu Valtioneuvoston valmiustyöryhmän linjaukseen, jonka perusteella kuljetusalalle luotaisiin kustannustuen tyyppinen tuki. Tuen tavoitteena on alan yritysten taloudellisen aseman parantaminen kassa- ja likviditeettikriisin helpottamiseksi, samoin kuin mahdollisten konkurssien estäminen toimialaa kohdanneen ulkoisen kriisin seurauksena aiheutuneen polttoaineiden hinnan äkillisestä noususta johtuen. Tuen katsotaan olevan tarpeellinen myös kuljetusalan keskeisen yhteiskunnallisen aseman osalta huoltovarmuuden ylläpitäjänä. Lakiesityksessä huomioitaisiin kustannustukilain (508/2020) soveltamisessa saatuja kokemuksia.

Kustannustuen toimeenpanossa keskeisinä elementteinä pidettiin korvauksien haun helppokäyttöisyyttä ja päätösten nopeutta. Tämän mahdollisti hyvin suunniteltu sähköinen hakuprosessi sekä selkeät korvausperusteet. Tarvittavaa lainsäädäntöä valmisteltaessa huomioitiin toimeenpanon vaatimukset halutun lopputuloksen saavuttamiseksi. Valtiokonttori pitää mainittujen elementtien huomioimista myös nyt suunnitteilla olevassa lainsäädännössä keskeisenä. Tuen oikeusperustana toimivasta Ukrainapuitteesta (EU komission tiedonanto 2022/C 131 I/01) seuraa, että tuki tulee myöntää yrityksille viimeistään 31.12.2022. Tuen suunniteltu hakuaika ajoittuu marraskuulle 2022. Loppuvuoteen ajoittuva tuen hakuaika onkin Valtiokonttorin näkökulmasta välttämätön, jättäen kuitenkin tuen hakemiselle ja tukipäätösten ratkaisemiselle varsin lyhyen määräajan.

Valtiokonttorilla on vielä parhaillaan toimeenpantavana yritysten määräaikaisen kustannustuen kuudes tukikierros sekä kustannustukiin liittyviä jälkitöitä muun muassa oikaisuvaatimuskäsittelyn sekä jälkikäteisten tarkastuksien osalta. Lisäksi Valtiokonttorin on suoritettava eri kustannustukikierrosten toimeenpanon edellyttämien järjestelmätöiden seurauksena kahden edellisen vuoden ajalta siirtyneitä kriittisiä järjestelmän ylläpito- ja kehitystöitä kesän ja syksyn 2022 aikana, jotta tukijärjestelmän toimivuus voidaan taata jatkossakin. Vuoden 2022 kahdelle viimeiselle kuukaudelle ajoittuvan uuden tukimuodon haku- ja käsittelyprosessi asettaa kuitenkin toimeenpanoon erityisesti aikataulullisen haasteen, johon on syytä pyrkiä varautumaan lainsäädännössä ennakollisesti mahdollisimman kattavasti. Kuten kustannustuissa, myös nyt esitettävän tukimuodon toimeenpanon tulee Valtiokonttorin näkemyksen mukaan perustua eri viranomaislähteistä saataviin yksiselitteisiin ja rakenteellisiin tietoihin sekä hakijan hakemuksessaan esittämiin tukikauteen kohdistuviin kustannuksiin. Tuen harkinnanvaraiset elementit tulisi pyrkiä minimoimaan, jotta varmistetaan EU komission puitetukiohjelman mukaisen tukien myöntöaikataulun toteutuminen.

Ennakollinen varautuminen edellyttää myös riittävän pitkää toimeenpanon valmisteluajan takaamista Valtiokonttorille. Useiden samanaikaisesti toteutettavana olevien kriittisten järjestelmätöiden sekä rajallisista järjestelmän kehittäjäresursseista johtuen valmisteltavan tukimuodon vaatimia kehitys- ja muutostöitä ei ole mahdollista suorittaa lyhyellä varoitusajalla. Valtiokonttori pyrkii aloittamaan tukimuodon valmisteluun liittyviä järjestelmätöitä jo ennen kesälomakauden alkua, joten tuen määräytymisperusteet olisi hyvä olla tiedossa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Käytännössä Valtiokonttorin tiedossa on oltava lopulliset tuen myöntämistä koskevat kriteerit viimeistään elokuun 2022 aikana, jotta tarvittavat järjestelmätyöt ehditään toteuttaa ja tuen haku avata suunnitellussa aikataulussa. Nykyisen Ukrainapuitteen asettaessa toimeenpanolle ehdottoman määräajan 31.12.2022, Valtiokonttorin ei ole myöskään mahdollista sitoutua toimeenpanemaan nyt esitettyä tukimuotoa huomattavasti laajempaa sekä erityisesti tuen myöntämisen edellytyksien osalta olennaisesti nyt suunnitellusta poikkeavaa tukimuotoa. Tämä on Valtiokonttorin näkemyksen mukaan välttämätöntä ottaa huomioon kuljetusalalle suunnatun tukimuodon lopullista muotoa määritettäessä.

Pykäläkohtaiset kommentit:

Tuen soveltamisalaa koskevassa lakiesityksen ensimmäisessä pykälässä määriteltäisiin tuen kohdentuminen maanteillä tapahtuvaa kuljetustoimintaa harjoittaville yrityksille. Pykälässä olisi myös viittaukset tuen oikeusperustana toimivaan EU puitetukiohjelmaan ja siitä seuraaviin tuen myöntämisen edellytyksiin. Lisäksi tukimuodon toimeenpanoon sovellettaisiin valtionavustuslakia (688/2001). Puitetukiohjelmasta seuraavan laajan yrityskäsitteen sekä yritys- ja samalla yrityskonsernikohtaisen enimmäismäärän (400 000 euroa) selkeää määrittelyä lain perusteluissa voidaan aiempien kustannustuen toimeenpanosta saatujen kokemusten mukaan pitää perusteltuna. Niin ikää kustannustuen toimeenpanosta kertyneiden kokemusten perusteella Valtiokonttori pitää tärkeänä, että samaa puitetukiohjelmaa hyödyntävistä tukiviranomaisista sekä myönnetyistä tukisummista olisi saatavilla tieto mahdollisimman yksinkertaisesti ja keskitetysti, jotta tukiohjelman edellyttämän tukikiintiön valvonta olisi riittävän selkeää ja yksinkertaista. Tämä korostuu tuen haun avautuessa vasta loppuvuodesta 2022, jolloin aikaa eri tukiviranomaisten selvittämiseksi on rajallisesti.

Sörnäisten rantatie 13, Helsinki, PL 14, 00054 VALTIOKONTTORI
Puh. 0295 50 2000, Faksi 0295 50 3333, www.valtiokonttori.fi

Esitettävässä lain toisessa pykälässä määriteltäisiin tuen myöntämisen yleiset edellytykset. Tukea voitaisiin myöntää ainoastaan yritykselle, jolla on yritys- ja yhteisötunnus. Alle 250 euron suuruisia tukisummia ei maksettaisi. Esitettyjen edellytysten voidaan katsoa ohjaavan tuen hakua tarkoituksenmukaisella tavalla erityisesti ammattimaista kuljetustoimintaa harjoittaville yrityksille keventäen osaltaan myös tukiviranomaisen tukihakemusten käsittelyyn liittyvää taakkaa.

Yrityksellä tulisi olla tukikauden ensimmäisenä päivänä voimassa oleva liikennelupa ja hallinnassaan kuljetustoiminnassa tarvittava ammattikäyttöön rekisteröity ajoneuvo saadakseen säädöksessä tarkoitettua tukea. Tukea voitaisiin niin ikää myöntää liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 16 §:n mukaisesti Liikenne- ja viestintävirastoon tavaraliikenteen harjoittajaksi kevyellä kalustolla rekisteröityneelle yritykselle. Tuki perustuisi yrityksen ilmoittamaan 1.2.-30.4.2022 välisenä aikana ostettuun ja kuljetustoiminnassa käytettyyn polttoaineen tai sähköenergian kustannukseen ilman arvonlisäveroa. Valtiokonttori pitää esitettyjä tuen myöntämisen edellytyksiä tarkoituksenmukaisina. Valtiokonttori saisi tiedon edellä mainituista lupa- ja ajoneuvotiedoista, samoin kuin ilmoituksenvaraisen toiminnan harjoittamisesta Liikenne- ja viestintävirastolta esitettävän lain 8 §:n mukaisesti. Tiedot polttoaineen tai sähköenergian kustannuksista Valtiokonttori saisi yrityksiltä tukihakemuksella. Esitetyt tuen myöntämisen edellytykset mahdollistavat tuen toimeenpanon pitkälle viranomaistietoihin perustuen nopeuttaen käsittelyprosessia sekä lisäten tuen perusteena käytettävien tietojen luotettavuutta. Edellä mainittuihin perusteisiin viitaten Valtiokonttori ei toisaalta pitäisi tarkoituksenmukaisena tuen soveltamisalan laajennusta siten, että tuen määräytymisperusteina käytettävät tiedot eivät olisi saatavissa mainitulla tavalla rakenteellisesti viranomaislähteistä. Tämä voisi lisätä osaltaan tuen harkinnanvaraisia elementtejä hidastaen tukikäsittelyä.

Esitettävässä lain kolmannessa pykälässä säädettäisiin tukikaudesta sekä tuen määräytymisperusteista ja neljännessä pykälässä tuen myöntämisen esteistä. Valtiokonttori pitää esitettyä tuen laskentakaavaa hyvin perusteltuna ja toimeenpanon näkökulmasta yksinkertaisena. Tuen myöntämisen esteet vastaisivat puolestaan pitkälti yritysten määräaikaisen kustannustuen toimeenpanossa sovellettua kriteeristöä. Tukea ei olisi mahdollista myöntää 4 §:n 1 momentin mukaisesti yritykselle, joka on komission asetuksessa tarkoitetulla tavalla taloudellisissa vaikeuksissa. Esitettävän lain 4 §:n 2 momentissa säädettäisiin puolestaan muista tuen myöntämisen esteistä. Kyseisten esteiden osalta, kuten yrityksen verovelkarekisterimerkinnöistä taikka Verohallinnolle annettaviin ilmoituksiin liittyvistä puutteista, Valtiokonttorin on mahdollista saada ajantasaiset tiedot suoraan Verohallinnolta tukea myönnettäessä. Selvyyden vuoksi todettakoon, että mainittujen 4 §:n 2 momentin mukaisten esteiden voimassaolo todetaan tuen myöntöhetkellä, kun taas esitettävän lain 4 §:n 1 momentin mukainen vaikeuksissa olo tarkastellaan 31.12.2021 tilanteen mukaan. Lisäksi lainkohdassa säädettäisiin tuen myöntämisen esteeksi, mikäli yritys tai yrityksessä tosiasiallista määräysvaltaa käyttävä omistaja on EU:n pakotelistalla.

Esitettävän lain 5-7 §:ssä säädettäisiin tuen hakemisesta sekä muutoksenhausta. Päätökseen polttoainetuesta saa hakea oikaisua. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa (434/2003). Valtiokonttori pitää esitettyä säädöstä perusteltuna erityisesti, kun otetaan huomioon varsin lyhyessä ajassa vireille tulevien hakemusten ja annettavien päätösten suuri lukumäärä. Tämä nopeuttaa merkittävästi ensi vaiheen muutoksenhaun käsittelyä ja palvelee siten hakijan

tarvetta saada mahdollisimman nopeasti ratkaisu asiaansa. Hakijalla on mahdollisuus oikaisuvaatimuksen käsittelyn jälkeen saattaa asiansa vielä hallinto-oikeuden käsiteltäväksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) mukaisesti, mikäli siihen on tarvetta.

Esitettävä lain kahdeksas pykälä koskisi salassa pidettävien tietojen luovuttamista viranomaisten kesken. Ottaen huomioon muilta viranomaisilta saatavien tietojen merkityksen sujuvan toimeenpanoprosessin mahdollistajana, Valtiokonttori pitää tarvittavien tietojen luovutuksen kattavaa määrittelyä ja turvaamista säädöksessä erityisen tarpeellisena. Erityisesti tämä koskee nyt esitetyn pykälän tarkoittamalla tavalla Verohallinnolta sekä Liikenne- ja viestintävirastolta saatavia tietoja. Lakiteknisenä huomiona Valtiokonttori toteaa, että nyt esitettyä 8 §:n 2 momentin 7 kohtaa tulisi korjata siten, että se kattaa 1-5 kohtien lisäksi myös 6 kohdan.

Lakiesityksen 9-11 §:ssä säädetyt tuen määrään perustuva varojenjakorajoitus, viranomaistehtävät sekä avustusrikoksia koskevat viittaussäännökset vastaavat yritysten kustannustukilainsäädännössä säädettyä. Näiden osalta Valtiokonttorilla ei ole huomautettavaa. Lain voimaantulon ollessa riippuvainen EU komission tukiohjelmaa koskevasta notifiointiprosessista, laki tulisi voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana.

Lopuksi:

Hallituksen esityksessä ei esitetä Valtiokonttorille tässä vaiheessa lain toimeenpanoon lisämäärärahaa. Esityksen mukaisesti kustannustukilainsäädännön toimeenpanoon aiemmissa vaiheissa myönnettyjen määrärahojen riittävyyttä tarkastellaan myöhemmissä vaiheissa. Valtiokonttori toteaa tältä osin seuraavansa määrärahojen riittävyyttä muun muassa kuljetusyritysten määräaikaisen polttoainetuen toimeenpanon edellyttämien järjestelmätöiden edetessä ja pitää välttämättömänä, että lisämäärärahatarpeisiin on mahdollista reagoida tarvittaessa viivytyksettä.

Kokonaisuutena Valtiokonttori pitää esitettyä tukimuotoa ja siihen liittyviä määräytymisperusteita sujuvan toimeenpanoprosessin näkökulmasta kannatettavana. Lakiesityksen mukaisesti tuen haku käynnistyisi marraskuussa 2022 ja hakemus olisi tehtävä viimeistään 30.11.2022. Valtiokonttori pyrkii edistämään toimeenpanon edellyttämiä järjestelmä- ja muita valmistelutöitä jo hyvissä ajoin esitetyn aikataulun toteutumiseksi.

.

Palvelujohtaja Mari Selviranta

Palvelupäällikkö Tuomo Yliluoma